

Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto studijų programos ir jų perspektyvos

Birutė Galinienė

Docentė socialinių mokslų daktarė
Vilniaus universiteto Ekonominės politikos katedra
Saulėtekio al. 9, LT-2040 Vilnius
Tel.: (370-5) 236 61 29, (370-5) 236 61 22
El. paštas: birute.galiniene@ef.vu.lt

Linas Čekanaivičius

Docentas socialinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto Sisteminės analizės katedra
Saulėtekio al. 9, LT-2040 Vilnius
Tel. (370-5) 236 61 41
El. paštas: linas.cekanavicius@ef.vu.lt

Jonas Martinavičius

Docentas socialinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto Statistikos katedra
Saulėtekio al. 9, LT-2040 Vilnius
Tel. (370-5) 236 61 24
El. paštas: jonas.martinavicius@ef.vu.lt

Algirdas Miškinis

Docentas socialinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto Ekonominės politikos katedra
Saulėtekio al. 9, LT-2040 Vilnius
Tel. (370-5) 236 61 56
El. paštas: algirdas.miskinis@ef.vu.lt

Stripsnio tikslas – apibūdinti Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto studijų programų struktūrą, jų tarpusavio sąveiką ir funkcionavimo ypatumus, atskleisti jas įgyvendinant kylančias problemas, studijų struktūros tobulinimo ir kokybės gerinimo galimybes, atsizvelgiant į turimą mokslinį ir techninį potencialą, fakulteto raidos planus ir perspektyvas.

Lietuvos ekonomistai pagrįstai didžiuojasi, kad pirmoji pasaulyje politinės ekonomijos universitetinė katedra 1803 metais buvo įkurta būtent Vilniaus universitete, Lietuvoje. Deja, nepalankūs istoriniai įvykiai – ilgametė Rusijos, vėliau Sovietų Sąjungos okupacija – ilgam sustingdė ekonominės minties plėtotę Lietuvoje. Bemaž penkiasdešimt metų Lietuvos ekonominės minties raida buvo varžoma marksizmo-leninizmo ideologinės dogmos „trandomaisiais marškiniiais“. Tuo laikotarpiu ekonomikos studijos Vilniaus universitete buvo gerokai atsilikusios nuo pasaulinių akademi-

nių standartų, o verslo vadybos metodų studijų nebuvo: jos buvo nepriimtinos ideologiškai, pagaliau – tuometėje ūkio sistemoje nebuvo ir jų poreikio. Galimybė inicijuoti šiuolaikiškoms mokymo programoms grindžiamas ekonomikos bei verslo vadybos ir administravimo studijas, teikti šių kryptių bakalauro, magistro ir daktaro laipsnius atsirado tik Lietuvai susigrąžinus nepriklausomybę.

Fakulteto studijų programos

Ekonomikos fakultete studijų programų reforma Vakarų universitetų pavyzdžiu pradėta

1991 metais. Sėkmingai ją vykdydami dabar turime suformuotas ir įgyvendinamas trijų pakočių (bakalauro–magistras–doktorantas) ekonomikos ir verslo vadybos studijų programas, o fakultete studijuojantys beveik 4000 studentų gali rinktis iš plataus spektro įvairių programų atšakų. Ekonomikos fakultete yra trys bakalauro ir penkiolika magistrantūros programų, o turint omenyje devynias bakalauro programos atšakas – iš viso studentams siūlomos dvidešimt keturios skirtingos studijų sritys.

Fakultete yra vykdomos tokios bakalauro studijų programos:

- *Ekonomika*, programos atšakos – socialinė ekonomika, bankininkystė, finansai, tarptautinė ekonomika, ekonominė analizė.
- *Vadyba ir verslo administravimas*, programos atšakos – verslo organizavimas, apskaita ir auditas, komercija, draudimo vadyba.
- *Vadybos informacinės sistemos*.

Magistrantūros studijų programos:

- *ekonomikos krypties* – taikomoji makroekonomika, ekonominė analizė ir planavimas, finansai, bankininkystė, Europos ekonominės studijos;
- *vadybos ir verslo administravimo krypties* – apskaita ir auditas, gamybos vadyba, ekonominė informatika, personalo vadyba, prekyba, paslaugų vadyba, draudimo vadyba, komercinė kokybės vadyba, tarptautinis verslas, verslo vadyba.

Pažymėtina, kad studijų programos nuolat atnaujinamos ir tobulinamos, siekiama jų tarptautinės atestacijos. Šį rudenį aprašyta ir pateikta tarptautiniam vertinimui dvylika vadybos ir verslo administravimo programų, iš jų dvi bakalauro ir dešimt magistro, netrukus turėtų būti atlikta ir ekonomikos programų tarptautinė atestacija. Minėta, fakultete taip pat yra ekonomikos bei vadybos ir verslo administra-

vimo doktorantūros studijos, socialinių mokslų daktaro laipsnio siekia daugiau kaip 40 būsimųjų aukščiausios kvalifikacijos ekonomistų ir vadybininkų.

Fakulteto pranašumai ir silpnybės

2003 metais rengiant naują Ekonomikos fakulteto raidos planą, remiantis atliktų įmonių ir organizacijų, dėstytojų ir studentų bei absolventų apklausų rezultatais, taip pat fakulteto studijų programų ir dėstytojų metodų palyginimu su užsienio universitetų praktika, atlikta fakulteto stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių analizė.

Ji parodė, kad fakulteto pranašumai yra jo ilgalaikės tradicijos ir gera reputacija, patyrę dėstytojai, patrauklios studijų programos, dalyvavimo tarptautiniuose studijų, moksliniuose ir konsultaciniuose projektuose patirtis.

Kita vertus, apklausos ir lyginamoji analizė atskleidė ir fakulteto silpnības: nepakankamas mokslinio darbo intensyvumas, silpnokas moderniosios ekonomikos *lingua franca* – matematinių metodų – įvaldymas, lėtokas šiuolaikinių mokymo metodų diegimas, fakulteto pedagoginio personalo senėjimas, silpna akademinio darbo ir dėstytojų kvalifikacijos tobulinimo motyvacija, nepakankamas studentų praktinių įgūdžių formavimas, taip pat kai kurių kitų sričių trūkumai.

Tačiau kartu išryškėjo, kad fakultetas turi pakankamai galimybių ir gerų perspektyvų. Tai – atsiverianti Europos mokslo erdvė, atsigaunanti taikomųjų mokslo darbų paklausa, studijų programų tobulinimas, mokslo tiriamojo darbo skatinimo sistemos tobulinimas, šiuolaikinių mokymo metodų diegimas. Vis dėlto išlieka ir tam tikrų grėsmių, visų pirma, kad patyrę specialistai pasirinks geriau mokamus darbus, taip pat moralinio ir materialinio suinteresuotumo moksliniu darbu stoka, grėsmė

pralaimėti konkurenciją Lietuvos aukštųjų mokyklų siūlomų paslaugų rinkoje.

Mokslinis pedagoginis fakulteto potencialas

Dauguma fakulteto mokslinių darbuotojų yra mokslo daktarai docentai (61 proc.), o habilituotų daktarų, profesorių tik 11 proc.; pedagoginį ir mokslinį darbą dirbančiųjų 13 proc. sudaro darbuotojai, neturintys mokslo laipsnio ir vardo. Mokslinių darbuotojų, kurių amžius per 50 metų, yra 59,3 proc. (atitinkamai – 50–59 metų 30,4 proc. darbuotojų, o per 60 metų – 28,9 proc.). Taigi fakulteto akademinio personalo dauguma – garbaus amžiaus, 31–39 metų darbuotojų tėra tik 12,6 proc., o iki 30 metų – tik 8,9 proc. darbuotojų. Šie duomenys akivaizdžiai rodo, kad fakultetas „senėja“. Ir, deja, iš visko sprendžiant, ir toliau „senės“, nepaisant to, kad kasmet į fakulteto doktorantūros studijas priimama nemažai doktorantų. Tik labai retas iš baigusiujų doktorantūros studijas pasirenka akademinę karjerą ir lieka dirbti fakultete, nes dėstytojo ir mokslininko darbas, ypač jo pradžioje, yra labai menkai apmokamas, palyginti su valstybės tarnybos ir privataus sektoriaus teikiamomis galimybėmis.

Pradėtų fakultete reformų pradžioje gana aštriai jaustos Vakarų ekonomikos mokslo bei vadybos metodų pažinimo spragos laikui bėgant pamažu pildėsi – verčiami žinomų pasaulyje ekonomikos ir vadybos mokslo veikalai į lietuvių kalbą, atliekami bendri su kolegomis iš Vakarų šalių universitetų mokslo tiriamieji darbai (pvz., pagal ES ACE PHARE programą), atnaujinami bibliotekų fondai ir aprūpinama naujausiomis ekonomikos ir vadybos mokslo knygomis bei prenumeruojamais leidiniais. Besikurianti rinkos ekonomika sukėlė aštrų šiuolaikinių ekonomistų ir verslo vady-

bos specialistų poreikį, o šitai savo ruožtu suformavo atitinkamą visuomenės paklausą studijoms: ekonomikos ir verslo vadybos studijų programos labai greit tapo vienos iš pačių populiariausių šalyje. Pereinant prie naujų mokykimo programų fakultete pradėtos dėstyti Europos akademinis standartus atitinkančios disciplinos – mikroekonomika, makroekonomika, strateginė vadyba, darbo ekonomika, verslo rizika, motyvacijos teorijos, tarpkultūrinė vadyba, marketingo tyrimai ir kitos. Joms atsirasti studijų programoje lemiamą įtaką turėjo fakulteto dėstytojų stažuotės užsienio universitetuose (pagal TEMPUS ir kitas tarptautines programas), leidusios perimti ekonomikos ir vadybos disciplinų turinį ir dėstyti patirtį, papildyti fakulteto biblioteką naujaisiais šių sričių vadovėliais ir mokslo leidiniais. Kita vertus, darbo rinkos ekonomikos ir vadybos specialistų poreikis lėmė, kad fakultetas prarado nemažai gabių darbuotojų, pasirinkusių karjeros valstybės bei diplomatinėje tarnyboje ar privačiame versle galimybes. Ne paskutinis tai skatinęs veiksnys buvo ryškus uždarbių minėtuose sektoriuose ir akademinėje srityje skirtumas. Šiomis aplinkybėmis fakultetui tenka ieškoti galimybių pasitelkti pedagoginiam darbui finansų, bankininkystės, draudimo, audito ir kitų sričių vadybos specialistus praktikus. Nors iš dalies tai yra silpnoji personalo komplektavimo grandis (dėl specialistų praktikų atotrūkio nuo mokslinio darbo), tačiau, kita vertus, glaudesnis akademinis studijų ir praktikos ryšys leidžia ūkinės praktikos pavyzdžius pasitelkti iliustruoti teorines žinias ir formuoti jų taikymo įgūdžius. Šiai teorijos ir praktikos sanglaudai padeda ir tai, kad daugelis fakulteto dėstytojų, kuriems Vilniaus universitetas yra pagrindinė darbovietė, tuo pat metu aktyviai dalyvauja ir įvairių šalies bei tarptautinių profesinių organizacijų veikloje. Ver-

tingą indėlį įgyvendinant studijų programas su teikia ir vizituojantys profesoriai iš užsienio universitetų, atvykstantys čia dirbti pagal „Euro fakulteto“ ir kitas tarptautines programas. Visa tai leidžia teigti, kad turimų žmogiškųjų išteklių užtenka sėkmingai vykdyti visų trijų pakopų studijų programas. Tačiau žvelgiant į ateitį būtina smarkiai susirūpinti pedagoginio ir mokslinio personalo atnaujinimu – skatinti tarpinstitucinius ryšius ir tarpdisciplininius tyrimus, pritraukti akademiniam darbui jaunas gabius fakulteto absolventus ir doktorantus.

Deja, reikia pažymėti, kad aplinka nėra palanki fakulteto siekiams išlaikyti ir atnaujinti personalą. Didžiausią įtaką fakulteto personalo komplektavimo politikai ir profesiniam dėstytojų tobulėjimui daro šios silpnybės ir grėsmės:

- Jau minėtas ryškus pastangų kiekio ir jų apmokėjimo akademiniėje srityje ir už jos ribų skirtumas, kuris ne tik lemia intelektualinio potencialo „nuotėkį“ iš akademinės srities, bet ir užkerta kelią naujoms mokslininkų pajėgoms ateiti į fakultetą.
- Pašaliniai darbai, kuriais siekiama palankyti įprastą gyvenimo lygį, atima iš universitetų dėstytojų laiką ir jėgų, kurias šie galėtų ir norėtų skirti savo akademiniam tobulėjimui ir mokslo tiriamajam darbui.
- Pastebimas mokslo tiriamąjo darbo ir pedagoginės veiklos atotrūkis – pastarosios naudai. To priežastys yra materialinio suinteresuotumo mokslo tiriamuoju darbu stoka bei mokslinio pedagoginio darbo universitete normavimo sistema. Pastaroji, akcentuojanti auditorinio darbo valandų svarbą, laikytina vidiniu kliuviniu tobulinti personalo sudėtį ir kvalifikaciją.
- Aukštojo mokslo įstatyminė bazė, kurios įtvirtintas studijų finansavimo modelis iš esmės skatina vaikymąsi kiekybės (kuo didesnio skaičiaus studentų), o ne studijų

kokybės. Dabartinė centralizuota bakalauro pakopos studijų finansavimo sistema smarkiai susiaurina ir šiaip jau menkas fakulteto finansines galimybes atnaujinti ir plėsti materialią studijų bazę, išlaikyti ir pritraukti studijų programos realizavimui kvalifikuotą mokslinį pedagoginį personalą.

Vis dėlto fakultetui pavyksta išlaikyti esminį studijų programoms įgyvendinti mokslinio pedagoginio personalo branduolį ir sudaryti būtinas jo profesinio tobulėjimo sąlygas. Šiomis aplinkybėmis dėstytojo profesinis tobulėjimas iš dalies tampa priklausomas nuo jo paties ryžto gilinti ir plėsti savo žinias. Kol kas tokio ryžto pakanka: net ir trūkstant išorinių tobulėjimo paskatų fakulteto dėstytojai aktyviai ieško papildomo finansavimo šaltinių, teikiančių jiems galimybę dalyvauti tarptautinėse konferencijose, seminaruose ir vasaros mokyklose, naudojasi siūlomomis akademinių mainų ir stažuotčių galimybėmis, laimi akademinių stipendijų moksliniam darbui užsienyje konkursus ir panašiai.

Remiantis fakulteto akademinio personalo įgyto profesinio pasirėngimo analize (išsilavinimas, stažuotės, konferencijos ir t. t.), galima teigti, kad fakulteto dėstytojų turima kvalifikacija yra pakankama pasiekti fakultete vykdomų studijų programų tikslus. Fakulteto dėstytojai aktyviai dalyvavo ir dalyvauja moklinėse konferencijose ir seminaruose, tarptautinėse universitetinių studijų reformos ir modernizavimo programose, rašo ir leidžia vadovėlius ir mokomąsias priemones ekonomikos ir verslo vadybos studijoms, gilina įgytas žinias stažuotėse ir vykdydami mokslinius tyrimus.

Mokslo ir studijų vienovė, siekiant užtikrinti vykdomų mokslinių tyrimų rezultatų atspindį ir įdiegimą studijose, yra kertinis Eko-

nomikos fakulteto akademinės veiklos principas. Galima teigti, kad dauguma studijų programų dėstytojų greta pedagoginės veiklos užsiima ir aktyvia moksline veikla vadybos ir ekonomikos mokslo kryptyse:

- Atlieka individualius ir bendrus mokslinius tyrimus, pristato juos šalies ir tarptautinėse konferencijose, publikuoja tyrimų rezultatus Lietuvoje ir užsienyje.
- Valstybės institucijų ir privataus sektoriaus užsakymu atlieka taikomojo mokslo tyrimus, ekspertizes, aktyviai dalyvauja projektuojant šalies ekonominę raidą ir strateginio planavimo veikloje, rengia institucijų veiklos ir funkcijų analizes, teisės aktų projektus, konsultuoja ir teikia išvadas valstybės institucijoms.

Siekdamas užtikrinti fakultete atliekamų mokslinių tyrimų ir jų rezultatų integraciją į bendrą žinių lobyną, taip pat į šalies ūkio plėtros ir verslo vadybos praktiką, Ekonomikos fakultetas naudoja tokias mokslinių rezultatų sklaidos formas:

- Kasmet organizuoja mokslinę konferenciją, skirtą aktualiausioms Lietuvos ekonomikos bei vadybos mokslo ir šalies ūkio raidos, jo integravimosi į Europos Sąjungą problemoms. Konferencijoje dalyvauja ir skaito pranešimus šalies ir užsienio mokslininkai, valstybės valdymo institucijų ir verslo organizacijų atstovai.
- Leidžia pripažintą recenzuojamą mokslo žurnalą „Ekonomika“, kuriame skelbiami straipsniai ekonomikos ir verslo vadybos temomis.
- Dalyvauja Lietuvos ekonomistų draugijos veikloje, remia ją materialiai (suteikia draugijai patalpas ir nemokamas komunalines paslaugas).

Materialinės sąlygos

Ekonomikos fakulteto disponuojamos 39 auditorijose vienu metu gali dirbti ir mokytis 1746 studentai. 1991 m. fakultetas įsigijo pirmą asmeninį kompiuterį, o dabar fakultetas turi šeštas kompiuterines auditorijas, iš jų penkios aprūpintos interneto ryšiu. Interneto ryšio trūksta dar mažiausiai bent dviejose auditorijose (29 darbo vietos). Deja, norint padidinti internetinio ryšio skvarbą fakultete, reikia atskiros tarnybinės stoties, leisiančios padidinti IP adresų skaičių. Fakultete taip pat yra REUTER agentūros kabinetas, septynios didelės auditorijos su radijo ryšio aparatūra. Dviejose auditorijose – vienoje kompiuterių ir vienoje bendro pobūdžio – įrengta multimedija aparatūra, t. y. prie asmeninio kompiuterio prijungtas kompiuterinis projektorius. Visose daugiau nei 50 darbo vietų turinčiose auditorijose užsiėmimų metu naudojami videoprojektoriai, o svetimų kalbų mokymui pasitelkiama ir videoaparatura. Visa ši aparatūra yra įsigyta (išskyrus prancūzų kalbos kabinetą) iš fakulteto specialiųjų, t. y. nebiudžetinių, lėšų. Kompiuterinei ir programinei įrangai atnaujinti ir įsigyti kasmet skiriama ne mažiau kaip 40 proc. fakulteto specialiųjų lėšų fondo.

Bendradarbiaudami su kitais Lietuvos programinės įrangos gamintojais („Alna“, „Baltic Amadeus“, „Rivilė“, „Stekas“ ir kt.), Ekonomikos fakulteto dėstytojai ir studentai gali naudotis jų sukurta įranga ne tik informatikos, ekonometrijos, statistikos ir kitų dalykų studijose, bet ir rengiant kursinius, mokslo tiriamuosius ir baigiamuosius darbus, atliekant mokomosios ir mokslo tiriamosios praktikos užduotis.

Nemaža dalis fakulteto uždirbtų lėšų skiriama studijoms ir papildyti tiriamajam darbui būtinos mokslinės literatūros fondus, pavyzdžiui, 2003 metais įsigyti mokslinės metodinės

literatūros skirta 30 000 litų. Ekonomikos fakulteto studentai naudojami jungtine 150 darbo vietų biblioteka. Ekonomikos fakulteto bibliotekos fondą sudaro 82 tūkst. leidinių egzemplioriai. Iš jų 84 proc. – mokomoji literatūra (vadovėliai ir mokomosios priemonės), 16 proc. – mokslinė literatūra. Bibliotekoje yra internetinis ryšys, skirtas knygų paieškai elektroniniame kataloge. VU biblioteka yra įdiegusi ALEPH sistemą, kuri leidžia studentui sužinoti, kokias knygas turi Vilniaus universiteto biblioteka ir kokiame fakultete esančiame bibliotekos filiale jas galima rasti. Kiekvienas studentas, turintis namuose internetinį ryšį ar esantis kompiuterių salėje, gali prisijungti prie VU bibliotekos elektroninio katalogo adresu ir susirasti reikiamą knygą. VU centrinėje bibliotekoje jau veikia kompiuterizuota užsakyimų sistema, kurios pagalba susiradus knygą, kompiuterizuotai galima ją užsisakyti. Po Ekonomikos bibliotekos rekonstrukcijos, numatytos baigti 2004 metais, šioje bibliotekoje studentai taip pat bus aptarnaujami kompiuterizuotai.

Tarptautiniai mainai

Ekonomikos fakultetas aktyviai dalyvavo ir dalyvauja tarptautiniuose projektuose ir programose: TEMPUS, PHARE, ACE, SOCRATES ERASMUS, EuroFaculty, BEMTP ir kitose. Šios programos ir projektai numato studentų ir dėstytojų mainus, stažuotes, mokslo bei studijų infrastruktūros modernizavimą, taip pat vykdyti bendrus mokslinius projektus. 1992–1999 metais Ekonomikos fakultetas aktyviai dalyvavo TEMPUS projektuose. Per šiuos metus 154 fakulteto studentai – būsimieji ekonomistai ir verslo vadybininkai – turėjo galimybę vieną arba (dažniausiai) du semestrus studijuoti užsienio partnerių universitetuose – Savoijos ir Lijono (Prancūzija), Swansea ir Še-

fildo (Didžioji Britanija), Bambergo ir Bairoto (Vokietija), Upsalos (Švedija), Aalborgo (Danija), Turino (Italija) ir Madrido (Ispanija). Šiuose universitetuose žinių bei jų perteikimo įgūdžių sėmėsi daugiau kaip 30 fakulteto dėstytojų. Dalis studentų taip pat išvyksta studijuoti į universitetus partnerius savo lėšomis, dar kiti – gauna kviečiančiųjų studijoms universitetų arba įvairių fondų (pvz., DAAD – Vokietijos akademinis mainų fondas) stipendijas. 1994 metais, bendradarbiaujant su Aalborgo universitetu, parengta ir įsteigta Tarptautinio verslo magistro (MBA) programa. Pasibaigus vienpusei tarptautinės bendruomenės paramai (TEMPUS), ją pakeitė abipusių mainų programos, kurios numato ne tik Lietuvos studentų studijas užsienio valstybių universitetuose, bet ir šių universitetų studentų studijas Lietuvoje. Nuo 1999 metų Ekonomikos fakultetas dalyvauja SOCRATES/ERASMUS programoje. Fakulteto partneriai pagal šią programą buvo ir yra Kopenhagos verslo mokykla, Aalborgo ir Pietų Danijos universitetai (Danija), Osnabriuko, Bambergo, Greifswaldo, Manheimo (Vokietija), Lundo ir Gotlando (Švedija), Savoijos, Paris-Val de Marne ir Lilio (Prancūzija), Madrido (Ispanija), Milano del Sacro Cuore (Italija) ir kiti universitetai. Pagal ERASMUS programą studijuoti į užsienį kasmet išvyksta 20–25 studentai, savo ruožtu – nors ir kiek mažiau – sulaukiama studentų iš užsienio universitetų. Deja, dėl šios programos finansavimo nepakankamumo studijuoti į užsienį išvyksta kur kas mažiau studentų, nei sutariama mainų sutartyse tarp universitetų. Todėl Ekonomikos fakultetas aktyviai ieško naujų akademinį užsienio partnerių, akademinį mainų sutartys pasirašomos ne tik pagal minėtą ERASMUS programą. Antai 2003 metų pavasarį sudaryta akademinį mainų sutartis su Ostfoldo aukš-

tosios mokyklos (Hogskolen i Ostfold, Norvegija) Verslo ir ekonomikos fakultetu dėl pasikeitimo dėstytojais ir studentais, o lėšų vykdyti šią sutartį gauta iš Norvegijos aukštojo mokslo tarybos (Norwegian Council for Higher Education).

Siėkdamas visavertiškai dalyvauti SOCRATES/ERASMUS programoje, nuo 1998 metų pavasario Ekonomikos fakultetas siūlo paskaitų kursų užsienio kalbomis iš universitetų partnerių atvykstantiems studentams. Dabar iš užsienio atvykstantiems mainų studentams siūloma devyniolikos bakalauro pakopos disciplinų semestro arba akademinų metų trukmės kursai, skaitomi anglų ir prancūzų kalbomis.

Šalia aktyvaus dalyvavimo Europos Sąjungos finansuojamose akademinės paramos ir mainų programose, kuriose gali dalyvauti ir kitos Lietuvos aukštosios mokyklos, Ekonomikos fakultetas buvo ir yra išskirtinis unikalių tarptautinių projektų partneris bei dalyvis Lietuvoje. 1994–2000 metais Ekonomikos fakultetas akademinio partnerio teisėmis dalyvavo Baltijos ūkio vadovų mokymo programoje (BEMTP – Baltic Economic Management Training Program), kurią finansavo Kanados Vyriausybė per Kanados Tarptautinės plėtros agentūrą (CIDA). Šios programos tikslai buvo suteikti ekonomikos ir vadybos žinių Lietuvos vidutinio ir aukštesniojo lygio valstybės tarnautojams ir parengti bei įdiegti Lietuvoje studijų programas, leidžiančias užtikrinti kokybiško įvairaus lygio vadovų rengimo tęstinumą. Kitas ilgalaikis, 1993 metais pradėtas ir numatomas baigti 2005 metais, unikalus projektas – Eurofakultetas (EuroFaculty), kuriuo siekiama iš esmės pertvarkyti socialinių mokslų (ekonomikos, teisės, politikos) studijas – pradėdant bakalauro ir baigiant magistro pakopą – pasirinktuose klasikiniuose Baltijos šalių universitetuose.

Fakulteto patalpose veikia dėstytojams ir studentams atvira Eurofakulteto biblioteka,

kurioje sukaupta naujausia literatūra ekonomikos bei verslo vadybos klausimais.

Socialinių partnerių nuomonė apie fakulteto programas

2003 metų pradžioje, tęsdamas dialogą su savo socialiniais partneriais, fakultetas pabandė išsiaiškinti svarbiausių Lietuvos įmonių ir organizacijų nuomonę apie fakulteto programas, išsiuntinėjo anketas ir paprašė jų įvertinti programų teorinę ir praktinę atitiktį laikmečio ir praktikos poreikiams bei pateikti jų tobulinimo pasiūlymus. Atsakymai parodė, kad programos atitinka rinkos poreikius ir pakankamai gerai formuoja studentų profesinius gebėjimus. Socialiniai partneriai pateikė ir nemažai pasiūlymų, į kuriuos bus atsižvelgta tobulinant programas. Siūlyta:

- daugiau dėmesio studijų programose skirti ES teisei, institucinei sąrangai, sprendimų priėmimo procesui, vertybinių popierių rinkai, ekonometriniam modeliavimui (kartu apklausos anketose buvo išvardyta nemažai dabar dėstomų dalykų, kurie, socialinių partnerių nuomone, yra nereikalingi);
- daugiau dėmesio skirti būsimos specialybės praktikai;
- kviesti įmonių atstovus ir analizuoti realias situacijas;
- organizuoti intensyviausias studijas, diegti nuotolinį mokymą;
- skatinti studentus rašyti mokslo tiriamuosius darbus jų tiesioginio darbo temomis, o į baigiamųjų darbų gynimus kviesti įmonių atstovus.

Studentų apklausa

Fakulteto administracija ir katedros, tobulindamos studijų programas, atsižvelgia ir į studentų nuomonę. 2003 metų pavasarį, vertinant

studijų programų atitiktų valstybės ir rinkos poreikiams, dėstytojų kvalifikaciją, studijų motyvaciją ir nubrėžiant programos tobulinimo kryptis, atlikto anketinio tyrimo metu buvo apklausta daugiau kaip 400 baigiamųjų kursų bakaluro ir magistro studijų klausytojų.

Daugumos studijuojančiųjų nuomone, programos ir jų specializacijos iš esmės orientuotos į valstybės ir darbo rinkos poreikius, o jiems suteiktos žinios ir įgyti įgūdžiai yra pakankami, kad baigę studijas jie taptų kvalifikuotais specialistais. Dauguma studentų pasirinko VU Ekonomikos fakultetą kaip žinomiausią šio profilio mokymo ir mokslo instituciją šalyje, o konkrečią studijų programą – norėdami įgyti daugiau žinių ir tapti gerais specialistais.

Anketose nurodyta ir taisytinių dalykų: neretai minėtas teorijos ir praktikos atotrūkis, t. y. kad ne visada teorinės žinios siejamos su praktiniais faktais, nemažai apklaustųjų pageidautų geresnio studijų aprūpinimo mokslinė literatūra ir metodine medžiaga, platesnio šiuolaikinių techninių dėstymo priemonių pasitelkimo. Išsakyta pastabų apie kai kurių dėstytojų dėstymo kokybę, konstatuota kai kurių kursų nepakankama atitiktis pasirinktos programos ar jos atšakos poreikiams.

Detali anketinės apklausos rezultatų analizė atlikta programas ruošiančiose katedrose, o į pateiktas kritines pastabas bus atsižvelgta rengiant studijų programos pakeitimus.

Programų tobulinimas

Minėta, kad dabar fakultete yra net 15 ekonomikos bei vadybos ir verslo administravimo magistrantūros programų. Įvairovė ir pasirinkimo galimybė – gerai, tačiau yra ir kita medalio pusė – susmulėjimas. Taip verčia manyti šie motyvai:

- daugumoje pasaulio universitetų nėra tiek daug programų, kiek Ekonomikos fakultete;
- kai kurios fakultete siūlomos studijų programos retai aptinkamos užsienio universitetuose (pvz., bankininkystė, paslaugų vadyba, draudimo vadyba nėra tipinės universitetinės studijų programos);
- magistro programos turėtų būti platesnės, o kai kurios – tarpdisciplininės, tuo tarpu bakaluro programos gali būti ir siauresnės specializacijos;
- nedidelėje šalyje, o tokia yra Lietuva, netikslinga rengti siauros specializacijos specialistus – ypač magistrantūroje;
- kai kurios fakulteto programos turi šakninę orientaciją, tuo tarpu studentai turėtų būti rengiami atlikti tam tikrą funkciją įmonėje ar organizacijoje;
- neakivaizdinių studijų turėtų būti didesnis specializacijų pasirinkimas, nes daugelis stoja jau turėdami konkrečią darbo vietą ir specifinius interesus;
- daugelyje magistrantūros programų nėra griežtų ribų tarp ekonomikos ir vadybos programų, išskyrus MBA programą (tuo tarpu, pvz., Kopenhagos verslo mokykloje tėra viena ekonomikos ir verslo administravimo programa ir 12 jos specializacijų, vienos jų ekonomikos, kitos – vadybos ir verslo administravimo kryptyse).

Remiantis tuo galima teigti, kad magistrantūroje neturėtų likti bendrojo universitetinio lavinimo ir tiesiogiai su specialybe nesusijusių dalykų. Daugumą pasirinktinių kursų, ypač pasirinktos specializacijos, turėtų skaityti praktikai profesionalai. Būtina rengti atskiras programas tiems magistrantams, kurie turi trejų ar daugiau metų profesinį stažą – vadinamąsias MBA programas. Jose žemesnį akademinį studijų lygį galėtų kompensuoti suteikiami praktinio darbo įgūdžiai.

Dabar fakultete yra kuriamos naujos magistrų studijų programos, jos bus suderintos su kitų Europos Sąjungos universitetų programomis. Tikimasi, kad naujos programos pakeis senąsias jau nuo 2004 metų. Naujų programų tikslai – priartinti programas prie darbo rinkos poreikių, suderinti fakulteto programas su ES universitetų programomis ir taip sudaryti sąlygas studentų ir dėstytojų mobilumui, pakelti dėstymo kokybę, atsisakant antraeilį ir siaurų dalykų arba jungti juos į modulius. Kuriant naujas programas vadovaujamosi šiomis nuostatomis:

- 1) Palikti programas, kurios atitinka arba yra artimos ES universitetų, ypač mažose šalyse, programoms, bei įvesti naujas ES populiarias programas.
- 2) Sumažinti programų kiekį paliekant daugiau atšakų ir taip sudarant studentams didesnių galimybių pasirinkti norimą specializaciją. Atšakos sudarytų galimybę lanksčiau reaguoti į rinkos poreikius, nes jas pakeisti fakultetas galėtų ir be daug laiko atimančių programų registravimo procedūrų.
- 3) Papildyti programas naujomis disciplinomis – lanksčiai derinant poreikį (Europos Sąjungos šalių universitetuose skaitomus kursus) su fakulteto galimybėmis.

Fakulteto raidos planas iki 2007 metų

Raidos plane, patvirtintame fakulteto Tarybos posėdyje šių metų rugsėjo 30 d., numatyti šie VU Ekonomikos fakulteto tikslai:

- 1) Įtvirtinti ir išlaikyti pirmaujančias pozicijas Lietuvos aukštųjų mokyklų ekonomikos bei vadybos mokslo ir studijų sistemoje, išlikti populiariausiu fakultetu tarp stojančiųjų į ekonomikos ir vadybos studijas Lietuvoje.

- 2) Tapti pirmaujančiu universitetiniu socialinių mokslų fakultetu, mokymo procese taikančiu informacines technologijas ir diegiančiu modernius mokymo metodus.
- 3) Siekti, kad Ekonomikos fakulteto studentus ir absolventus tenkintų mokymo procesas ir igyjamos žinios bei profesiniai gebėjimai.
- 4) Tapti svarbiu Lietuvos ekonominės minties ir visuomeninio gyvenimo centru.

Atsižvelgiant į fakulteto SSGG (silpnųjų, stiprybių, galimybių, grėsmių) analizės išvadas, per artimiausius penkerius metus fakultete numatoma išspręsti šiuos uždavinius:

- 1) pagerinti mokslo tiriamojo darbo infrastruktūrą;
- 2) sustiprinti ir išplėtoti bendradarbiavimą su šalies bei užsienio mokslo institucijomis;
- 3) panaikinti mokslo ir studijų, mokslo bei ūkinės praktikos bei fakultete vykdomų mokslo tyrimų kokybės ir pasaulinių akademinų standartų atotrūkį;
- 4) reformuoti studijas pagal ES aukštojo mokslo reformos nuostatas, išdėstytas Bolonijos ir kituose dokumentuose;
- 5) įdiegti studijų kokybės valdymo sistemą;
- 6) įdarbinti daugiau jaunų dėstytojų;
- 7) tobulinti darbuotojų materialinio ir moralinio apmokėjimo už darbo rezultatus sistemą;
- 8) tobulinti mokymo technologijas, iš jų nuotolines studijas;
- 9) stiprinti fakulteto konsultacinę ir profesinio tobulinimo veiklą;
- 10) plėsti bendradarbiavimą su šalies ir užsienio mokslo ir studijų institucijomis, diegti studijų programas anglų kalba;
- 11) įgyvendinti fakulteto struktūrinius pertvarkymus;
- 12) sukurti ir įgyvendinti fakulteto finansinių išteklių efektyvesnio naudojimo programą.

Igyvendinus raidos plane numatytas priemones įvairiose srityse iki 2007 metų ketinama pasiekti tokius rezultatus: 7

1. Suderinti mokymo programas su Europos Sąjungos universitetų studijų programomis.
2. Įdiegti pažangią studijų kokybės valdymo sistemą.
3. „Atjauninti“ fakulteto akademinį personalą, papildyti profesūros gretas.
4. Susieti fakulteto darbuotojų atlyginimą su jų mokslinio ir pedagoginio darbo rezultatais.
5. Išplėtoti šiuolaikines mokymo technologijas, iš jų – nuotolines studijas.
6. Aktyviai dalyvauti teikiant konsultacines paslaugas ir organizuojant profesinio mokymo kursus.
7. Įdiegti tarptautinę magistro studijų programą anglų kalba.
8. Sukurti tinkamą mokslo bei studijų infrastruktūrą, įskaitant modernią ir gerai aprūpintą biblioteką.
9. Įdiegti naują organizacinę fakulteto struktūrą.

Fakultetas sieks, kad mokslo ir studijų viešovė išliktų vienu iš pamatinių fakulteto veiklos principų, leidžiančiu tinkamai rengti Lietuvai – būsimai Europos Sąjungos narei – reikalingus ūkio raidos analizės, planavimo bei valdymo specialistus ir kvalifikuotus vadybininkus, o fakulteto moksliniai tyrimai – ženkliai prisidėtų prie žiniomis grindžiamos ekonomikos kūrimo ir plėtros Lietuvoje.

Išvados

1. Galima teigti, kad Ekonomikos fakultete suformuota ir tinkamai funkcionuoja trijų pakopų (bakalauro–magistras–doktorantas) studijų programų sistema, sujungianti didelę

įvairovę – penkiolika ekonomikos ir verslo vadybos programų.

2. Atliktos socialinių partnerių, dėstytojų, studentų ir absolventų apklausos bei fakulteto studijų programų ir dėstyimo metodų analizė išryškino programų eigos teigiamybes ir trūkumus. Neabejotina studijų VU Ekonomikos fakultete teigiamybė yra jo ilgalaikės tradicijos ir gera reputacija, patyrę dėstytojai, patrauklios studijų programos, didelė dalyvavimo tarptautiniuose studijų, moksliniuose ir konsultaciniuose projektuose patirtis. Tai lemia vieną iš didžiausių konkursų Lietuvoje, stojant į fakulteto bakalauro ir magistro programų studijas. Ypatingas dėmesys gerinant programų vykdymą atkreiptinas į išryškėjusias silpnas vietas: fakulteto pedagoginio personalo senėjimą, nepakankamą mokslinio darbo intensyvumą bei silpną akademinio darbo ir dėstytojų kvalifikacijos tobulinimo motyvaciją, lėtoką šiuolaikinių mokymo metodų diegimą, nepakankamą studentų praktinių įgūdžių formavimą. Vis dėlto galima teigti, kad dėstytojų turima kvalifikacija ir patirtis yra pakankami Ekonomikos fakultete vykdomų studijų programų tikslams pasiekti.

3. Finansinės universiteto ar fakulteto galimybės, Vyriausybės nuostatos ir įstatymai nėra palankūs reikiamai išlaikyti ir atnaujinti fakulteto personalą. Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtintas studijų finansavimo modelis iš esmės skatina siekti kiekybės, o ne studijų kokybės.

4. Fakulteto auditorijose vienu metu gali dirbti ir mokytis daugiau kaip 1700 studentų. Nors daug lėšų, ir paties fakulteto uždirbtų, išleidžiama kompiuterizacijai ir plėsti internetinę ryšį, to aiškiai nepakanka, todėl pirmiausia dėmesio turi būti skiriama toliau rengti kompiuterines auditorijas, įsigyti naujos programinės įrangos ir techninių priemonių dėstyimo ir metodiniam darbui ir ją tinkamai naudoti.

5. Fakulteto dėstytojai ir studentai aktyviai dalyvavo ir dalyvauja tarptautiniuose projektuose ir programose: TEMPUS, PHARE, ACE, SOCRATES ERASMUS, EuroFaculty, BEMTP ir pan., vykdam studentų ir dėstytojų mainus, stažuotes, mokslo ir studijų infrastruktūros modernizavimą, taip pat bendrus mokslinius projektus. Ekonomikos fakultetas toliau aktyviai ieško naujų akademiinių užsienio partnerių, plečiama tiek bendradarbiavimo geografija, tiek ir jos „gylis“, palaikomas ir plėtojamas bendradarbiavimas su Vakarų šalimis – Didžiąja Britanija (Šefildo universitetas), Prancūzija (Savojos ir Lijono universitetai), Vokietija (Greifswaldo, Manheimo universitetai), Švedija (Upsalos universitetas), Italija (Turi-

no universitetas), Ispanija (Madrido universitetas) ir daugeliu kitų.

6. Atlikus Ekonomikos fakulteto programų analizę ir siejant tai su fakulteto raidos iki 2007 metų planu, yra formuojama nauja magistro studijų programų koncepcija. Numatyta, kad naujos programos bus suderintos su kitų Europos Sąjungos universitetų programomis ir pakeis senąsias jau nuo 2004 metų. Naujas programos numatyta suderinti su ES universitetų programomis, taip bus sudarytos sąlygos studentų ir dėstytojų mobilumui, naudojant modulinę programų sujungimo principą bus atsiakoma antraeilių ir siaurų dalykų, keliama dėstytojų kokybė, programos numatyta priartinti prie darbo rinkos poreikių.

LITERATŪRA

1. Čėkanavičius L. Lietuvos ekonomikos mokslas: „kas mes? iš kur mes? kur einame?“ // *Ekonomika*. 2002, Nr. 60, p. 7–16.

2. Ramsden P. Kaip mokyti aukštojoje mokykloje. Vilnius: Aidai MM. 2000.

3. Realising the European Higher Education Area. Communiqué of the Conference of Ministers res-

ponsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. <http://www.skvc.lt>.

4. Studijų programų savianalizės metodika. Studijų kokybės valdymo centras, 2003 (<http://www.skvc.lt/wwwskvc/metodika03.htm>)

5. Vadybos ir verslo administravimo krypties 2003 metų savianalizė (12 programų). Vilnius, 2003 m. spalio.

6. <http://www.mit.edu/people/cdc/mello/geog.html>

STUDIES AT THE FACULTY OF ECONOMICS OF VILNIUS UNIVERSITY: PRESENT STATE AND PROSPECTIVES

Birutė Galiniėnė, Linas Čėkanavičius, Jonas Martinavičius, Algirdas Miškinis

Summary

The paper is devoted to the review of the current situation with the study programs offered by the Faculty of Economics of Vilnius University: their status quo, their strengths and weaknesses, and their prospective in the future. The „diagnostic“ part presented here is to the large extent based on the results of analysis that was recently carried out at the Faculty of Economics while preparing its study programs for an international assessment and accreditation, whereas speculations about the future prospective of the Faculty is based on its Development Plan.

The findings of the analysis reveal that the strong points of the study programs offered by the Faculty of Economics are the following ones: long-standing and reputable traditions of economic studies (the beginning of which can be traced back to the year 1803, when the Department of Political Economy – first of the kind in the world – was established at Vilnius University), experienced academic staff, attractive study programs, an accumulated experience of participation in the international study, research and aca-

ademic exchange projects. However, the following features can be counted as weaknesses and potential threats to the sustainability of the level achieved: „brain drain“ and an ageing of staff, insufficient research efforts, as well as lack of serious incentives for it, rather slow introduction of modern teaching methods to the study process, insufficient development

of practical skills (parallel to the theoretical knowledge) of students.

The paper ends with the elaborate description and substantiation of plans for the development of the Faculty's intellectual and pedagogical potential, and study infrastructures, in order to ensure sustainability and enhancement of the academic standards at the Faculty of Economics.

Įteikta 2003 m. spalio mėn.